

İSTANBUL İLİNDE AÇILAN I. KADEME OKUMA-YAZMA PROGRAMLARININ VE BU PROGRAMLARA KATILAN KURSIYER ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Hatice ŞENEL (*)

ÖZET

Bu çalışmada İstanbul ilindeki I. Kademe Okuma Yazma Kurs programlarını oluşturan üç, ayrı program (Doğrudan Okuma-Yazma, İşlevsel Yetişkin Okuma-Yazma ve Kolaylaştırılmış Okuma-Yazma); okuma-yazma yöntemleri, kullandıkları materyal ve öğreticilerinin eğitimi gibi yönlerden ele alınmıştır. Bu üç programa devam eden kursiyerlerin sahip oldukları özellikleri incelenmek amacıyla İstanbul'un beş ayrı ilçesindeki 12 ayrı kursa katılan, toplam 233 kursiyerle yüz yüze görüşülmüştür. Bu kursiyerlerin sahip oldukları özellikler (cinsiyet, medeni durum, yaş grubu, iş durumları, eşlerinin işi, sahip oldukları çocuk sayısı, çocuklarının eğitim durumları, İstanbul'da bulunma süreleri, İstanbul'a hangi illerden geldikleri, okuma-yazma öğrenmemiş olma nedenleri, devam ettikleri kursun kaçınıcı okuma-yazma kursu olduğu, kursun başındaki okuma düzeyleri, sahip oldukları okuma-yazmayı daha önce nereden öğrendikleri ve okuma-yazma öğrenmeyi isteme nedenlerini nasıl açıkladıkları) değerlendirilmiştir. Böylece İstanbul ilinde yürütülen üç farklı okuma-yazma kurs programına katılan kursiyerlerin genel profilleri belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Okuma-Yazma Programları-Yöntemleri, Yetişkin-Eğitimi, Okuma-Yazma Kursları ve Kursiyerler.*

ABSTRACT

In this study, three different programs (Direct Literacy Program, Functional Adult Literacy Program and Easy Literacy) which makes the first phase of literacy courses were considered in terms of their literacy methods, materials they use, and the way they teach their instructors. In order to review the attendants' characteristics of the three literacy programs, from five different regions and 12 different courses of İstanbul, total 233 attendants have been interviewed individually. The attendants'

(*) İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi.

characteristics (sex, marital status, age range, occupation, their spouse's occupation, number of their children, education level of their children, the time they have lived in İstanbul, from where they came to İstanbul, reason of being illiterate, how many times they have attend literacy courses, their beginning literacy level, how they get the beginning level and how they explain the reason of being literate) have been evaluated. By this way, it has been defined the general profile of the attendants in three literacy programs which have been implemented in İstanbul .

Key Words: *Literacy Programs-Methods, Adult-Education, Literacy Courses And Attendants .*

Bu çalışmada öncelikle İstanbul ilinde açılan I. kademe okuma-yazma programları; okuma-yazma yöntemleri, kullandıkları materyal ve öğreticilerinin eğitimi gibi yönlerden ele alınmış, ardından da bu programlara katılan kursiyerin özellikleri incelenmiştir.

İSTANBUL İLİNDE AÇILAN I. KADEME KURSLARININ OKUMA-YAZMA PROGRAMLARI

Okumaz-yazmazlık, birçok ülkede süregelen problemlerden biridir. Bu problemle başetmeye çalışan her ülke, ihtiyacına göre farklı okuma-yazma kampanyaları sürdürmektedir. Farklı ülkelerde sürdürülen bu kampanyaların bölgesel ve ülkesel farklılıklarına rağmen, ortak yanları mevcuttur. Şöyle ki Nepal'deki bir okumaz-yazmazın, okumaz-yazmaz olmayla ilgili sahip olduğu duygu ve düşüncelerle, okuma-yazma programından bekledikleri (Robinson-Pant, 2000) veya Usultan'daki bu tür programlara devam etmede ve katılmadaki güçlükler (Betts, 2003) diğer ülkelerdeki okumaz-yazmazların belirttikleri görüşlere benzerlik gösterebilmektedir. Farklı ülkelerdeki yetişkinlere yönelik okuma-yazma programlarının sahip olduğu bir diğer özellik de varolan programların, yöntemlerin ve materyallerin eleştirilmesi, yeni ve farklı yöntem arayışının olmasıdır (Betts, 2003; Greenberg, Fredrick, Huges, Bunting, 2002; Maruatona, 2002; Rogers,1999; Shang, 2000). Bu tür yöntemlerin karşılaştırıldığı araştırmalar sonucunda, özellikle çocuklarla yapılan okuma çalışmalarında, okuma öğretiminde mükemmel bir yöntem olmadığı, yöntemden çok öğretmenin ve öğrenen kişinin sahip olduğu özelliklerin önemli olduğu belirtilmektedir (Duffy ve Hoffman,1999).

Ülkemizde yetişkinlere yönelik okuma-yazma kurslarında, üç ayrı okuma-yazma programı uygulanmaktadır. Amacın, temel okuma-yazma becerisini kazandırmak olduğu I. Kademe okuma-yazma kurslarında yaygın olarak sürdürülen programlardan ilki Doğrudan Okuma-Yazma, ikincisi İşlevsel Yetişkin

Okuma-Yazma ve üçüncüsü de Kolaylaştırılmış Okuma-Yazma programıdır (İstanbul Ulusal Eğitime Destek Kampanyası Projesi-İUEDKP, 2001).

Özellikle İstanbul'da açılan yetişkinlere yönelik kurslarda uygulanan bu üç programın sahip olduğu temel özellikler (kullanılan yöntem, materyal ve öğreticilerin eğitimi) ise şöyledir:

Doğrudan Okuma-Yazma Programı

Bu program, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve Temel İlkeleri ile Yaygın Eğitimin Özel Amaçları ve İlkeleri doğrultusunda, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'nce hazırlanıp Talim ve Terbiye Kurulunun 4.2.1981 gün ve 18 Sayılı Kararı ile kabul edilen Yetişkinler için Okuma-Yazma Öğretimi I. Kademe eğitim programıdır (İUEDKP, 2001).

Kullanılan Yöntem: Bu program, cümle yönteminin kullanılmasına yönelik geliştirilmiş materyallere sahip olmasına rağmen, gerek materyallere ulaşmadaki güçlükler, gerek öğreticilerin başka yöntemleri ve materyalleri tercih etmeleri nedeniyle uygulanmasında zorluklar vardır.

Kullanılan Materyal: Programda, MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından, bir komisyona hazırlanmış olan bir set kullanılmaktadır (Öz, 2001). Bu set; Yetişkinler Okuma Kitabı, Alıştırma Kitabı, Öğretmen Kılavuzu ve beş okuma kitapçığından oluşmaktadır. Cümle yönteminin kullanılmasına dayalı olarak hazırlanmış, son derece yapılandırılmış bir settir. Öğreticinin her derste yapması gerekenler ve dersleri nasıl işleyeceği ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Öğreticilerinin Eğitimi: Bu programda, iki ayrı öğretici grubu mevcuttur. Birinci öğretici grubu, halen çalışmakta olan veya emekli olmuş sınıf öğretmenlerinden oluşmuştur. Öğretmenler, zaten okuma-yazma öğretmede deneyimli oldukları için kendilerine bu yönde bir eğitim verilmemektedir. Bu programdaki ikinci öğretici grubunun çoğunluğunu, İstanbul ve Marmara Üniversiteleri tarafından açılan "Okuma-yazma Öğreticisi Yetiştirme" kurslarında sertifika almış üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarından başvuran, en az lise mezunu olan, gönüllü katılımcılar da aynı kurslardan sertifika almışlardır. Profesyonel sınıf öğretmenleri ile diğer grupların aynı program dahilinde açtıkları okuma-yazma kursları son derece farklı olabilmektedir. Profesyonel mesleği öğretmenlik olan grup, uygulamada materyale ve materyalde belirtilen yöneme bağlı kalmamakta, kendi deneyimleri ile kendilerine göre farklı yollar, yöntemler izlemekte ve hatta farklı materyaller kullanabilmektedirler. Oysa sınıf öğretmeni olmayan, daha önce okuma-yazma öğretmemiş olan grup ise kendilerine "Okuma-yazma Öğreticisi Yetiştirme" kurslarında öğretilen materyale dayalı, cümle yöntemini uygulamaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle aynı program altında, öğreticilerden, kullanılan yöntemlerden ve materyallerden kaynaklanan farklı uygulamalar görülmektedir.

İşlevsel Okuma-Yazma Programı

MEB ile Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) arasında gerçekleştirilen protokollerle hem I. hem de II. Kademedeki okuma-yazma eğitimi verilmektedir (İUEDKP, 2001). Program, okuma-yazma bilmeyen yetişkinler için Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından 1994-1995 yılında geliştirilmiştir. İşlevsel Yetişkin Okuryazarlığı Programı (İYOP), bir sivil toplum kuruluşu tarafından hazırlanan ilk okuma-yazma programıdır.

Kullanılan Yöntem: Cümle yönteminin kullanılmasına alternatif bir yöntem olarak hazırlanan bu programda fonolojik yöntemle ses çalışmalarına ağırlık verilirken, aynı anda cümle, kelime, hece çalışmaları da yapılmaktadır. Bu da programı fonolojik (ses dayalı) bir program olmaktan çıkarıp, karma bir okuma-yazma yöntemi yapmaktadır.

Kullanılan Materyal: Program, son derece yapılandırılmış, öğreticilerin sırasıyla uygulaması gereken aşamaları olan bir okuma-yazma materyaline sahiptir. Programda kullanılan set; Öğretmene Genel Bilgiler, Öğrenci El Kitabı ve Öğretmen El Kitabından oluşmaktadır. Bunlarda öğreticinin ve öğrencilerin her derste yapması gerekenler ve dersleri nasıl işleyecekleri son derece net bir şekilde belirtilmiştir (Durgunoğlu ve ark., 1998).

Öğreticilerinin Eğitimi: Okuma-yazma kursu vermek isteyen en az lise mezunu ve 18 yaşını aşmış kişilere, AÇEV tarafından 65 saatlik bir eğitim programı verilmektedir. Bu programları tamamlayanlara, öğreticilikleri esnasında da AÇEV tarafından verilen danışmanlık hizmeti devam etmektedir. AÇEV tarafından yürütülen, eğitim programlarına katılmak isteyen sınıf öğretmenleri de ilk defa okuma-yazma öğreteceklerle aynı süreçten geçmekte ve açılacak olan kurslarda programı, diğer öğretmenlerle aynı şekilde uygulamak zorundadırlar. Bu da diğer okuma-yazma programlarında yaşanan, uygulayıcıdan uygulayıcıya değişen okuma-yazma uygulamaları olasılığını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Sonuç olarak da bahsedilen programın uygulayıcıdan bağımsız, standart bir program olması, programın sınılanabilirliğini mümkün kılmaktadır.

Kolaylaştırılmış Okuma-Yazma Programı

Uluslararası Rotary Kulüpleri ve Rotaryenler, Tayland'daki okullarda geliştirilen ve uygulanan Kolaylaştırılmış Dil Eğitimi (KDE) programından yola çıkarak bu programı oluşturmuştur. MEB ile imzalanan bir protokol çerçevesinde de bu program uygulanmaktadır (İUEDKP, 2001).

Kullanılan Yöntem: Bu programda kullanılan okuma-yazma yöntemi, bilindik okuma-yazma yöntemlerinden farklı bir yöntemdir (Akyol, 2001; Cemaloğlu, 2001 ve Gülerüz, 2000). Öğrencilere, önceden hazırlanmış bir metin sunulmamakta, grup tarafından önerilen konularla ilgili önce kelimeler,

ardından cümleler öğretim aşamasında yazılıp, çalışılmakta ve kursiyerlere aktif olarak yaptıkları işlerle (meyve salatası yapmak, sofrayı düzenlemek, kazak örmek gibi) ilgili okuma-yazma çalışmaları yaptırılmaktadır. Kursiyerlerin o gün yapacakları iş somutlaştırılarak, gerekli malzemeler sağlanarak ve yapılacaklar sırası ile kursiyerlere yaptırılarak, ardından yazıya dökülerek okuma-yazma materyali oluşturulur. Böylece, yaparak-öğrenme ve birden çok duyuya yönelik okuma-yazma eğitimi verilmeye çalışılmaktadır. Ancak, programın öncelikleri her ne kadar ideal gibi görünse de uygulamada grubun belirleyiciliği ve öğreticinin vereceği anlık kararlar nedeniyle her kurs, kendine özgü okuma-yazma çalışmalarını içereceğinden, bu programın uygulandığı kursların standart bir yapısı, yöntemi ve dolayısıyla programın sınanabilmesi mümkün olmamaktadır. Kurs programı, gruptan gruba öğreticiden öğreticiye göre farklılaşmaktadır. Tüm bu nedenlerden ötürü, kullanılan yöntem için belli bir okuma-yazma yönteminden bahsedilemez. Son derece anlık kararlarla sürdürülen (hangi konunun seçileceği, bu konulardaki kelimelerin neler olacağı, kursiyerlerin o andaki önerileri ortaya çıkabilmektedir) okuma-yazma çalışmalarının da, okuma-yazmanın öğretilmesi aşamasında göz önünde bulundurulması gereken temel ilkeleri (örneğin, öğreneceklerin sıralı olması, öğreneceklerin kısa ve uzun dönemli belleğin kapasitesini göz önünde bulundurması v.b.) içermesi mümkün olmamaktadır (Cemaloğlu, 2001).

Kullanılan Materyal: Programda kullanılan standart bir okuma-yazma materyali bulunmamaktadır. Öğreticilerin, kursiyerlerin katılımları ile karar verip, o derste yapmayı seçecekleri işlerle ilgili konular, ilk baştaki haftalarda bu program dahilinde açılan kurslarda benzerlik gösterse de ilerleyen haftalarda, seçilen konular da gruptan gruba farklılaşmaktadır. Öğreticiler ilerleyen haftalarda okuma-yazma materyali olarak, hece ve basit okuma kitaplarına başvurmak zorunda kalabilmektedir.

Öğreticilerinin Eğitimi: Bu programda öğretmenlere kısa süreli (2 günlük) eğitim programı verilmektedir. Bu programda genel olarak okuma-yazma çalışmalarında yapılması gerekenler verilmekte, ancak uygulamadaki aşamalara, detaylara değinilmemektedir. Bu da uygulayıcının adım adım takip edebileceği bir program olmaması anlamına gelmektedir. Rotary Kulüpleri tarafından düzenlenen bu programa katılan öğretmenlerin yaptıkları çalışmalar da onların okuma-yazma ile ilgili bilgisine, becerisine, yaratıcılığına, kullanmayı tercih edeceği materyallere ve grubun yönlendirmelerine göre farklılaşmaktadır. Deneyimli bir sınıf öğretmeni ile farklı bir meslekten biri veya lise mezunu bir gönüllünün bu programda alacağı yol doğal olarak farklılaşmaktadır. Programın ayrıntılı bir şekilde belirtilen, yapılandırılmış bir okuma-yazma programı olmadığından, bu programa katılan öğretmenler öğretim çalışmalarında aynı sırayı izlememektedirler.

Yetişkinlere yönelik bu okuma-yazma programlarının karşılaştırıldığı çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin; Gülbay, Yılgör, Cemaloğlu ve Dulkadir (2002) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, I. Kademe programındaki üç ayrı programın etkililiği karşılaştırılmış, sonuç olarak programlar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirtilmiştir. Durgunoğlu, Öney, Kuşcul ve Zengin (2003) tarafından yapılan, yalnızca Doğrudan Okuma-Yazma ve İşlevsel Yetişkin Okuma-Yazma programlarının karşılaştırılmasına dayalı olan bir başka çalışmada ise İşlevsel Yetişkin Okuma-Yazma programlarının daha etkili olduğu belirtilmiştir.

İSTANBUL İLİNDE AÇILAN I. KADEME KURSLARININ OKUMA-YAZMA PROGRAMLARINA KATILAN KURSİYERLERİN ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Bu kurslara katılan kursiyerlerin sahip olduğu özellikleri ele alan farklı çalışmalar mevcuttur. Okumaz-yazmazlık oranının; gelişmekte olan ülkelerde, kırsal yörelerde, kentlerin yoksul kesimlerinde, kadınlarda, işsiz gençlerde, yarı nitelikli işçilerde ve öğretmen, araç-gereç ve materyal yönünden zengin olan büyük illerimizde artmakta olduğu belirtilmiştir (Güneş, 1997). Ayrıca, yetişkin okuma-yazma kurslarında öğretici olmak üzere eğitim alanların, okuma-yazma programları ile ilgili değerlendirmelerini içeren araştırmalar (Gülbay, 2000) ile farklı illerdeki bu kurslara devam eden okuma-yazma bilmeyen kursiyerlerin bu kurslara ilişkin değerlendirmeleri ve bu kursiyerlerin sahip oldukları özellikleri inceleyen araştırmalara (Bülbül ve ark.,1999; Gülbay ve ark., 2002) da rastlanmaktadır.

Bu çalışmada ise Türkiye'nin her yanından göç alan, çok sayıda okumaz-yazmazın bulunduğu İstanbul ilinde açılan, I. Kademe okuma-yazma kurslarına katılan kursiyerlerin sahip oldukları özelliklerin incelenmesi ve kursiyerlerin genel profillerini belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde, İstanbul ilinde yürütülen okuma-yazma çalışmalarına katılan kursiyerlerin; cinsiyet, medeni durum, yaş grubu, iş durumları, eşlerinin işi, sahip oldukları çocuk sayısı, çocuklarının eğitim durumları, İstanbul'da bulunma süreleri, İstanbul'a hangi illerden geldikleri, okuma-yazma öğrenmemiş olma nedenleri, devam ettikleri kursun kaçınıcı okuma-yazma kursu olduğu, kursun başındaki okuma düzeyleri, sahip oldukları okuma-yazmayı daha önce nereden öğrendikleri ve okuma-yazma öğrenmeyi isteme nedenlerini nasıl açıkladıklarına ilişkin özellikleri değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırma, İstanbul ilinde açılan I. kademe okuma-yazma kurslarına katılan kursiyerlerin genel profilini tanımlamak amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır.

Araştırma Grubu

İstanbul ilinde, 2002-2003 öğretim yılında açılan I. kademe okuma-yazma kurslarına katılanların genel profilini tanımlamak amacıyla yapılan bu araştırmada; Şişli, Sarıyer, Zeytinburnu, Kağıthane ve Beşiktaş olmak üzere İstanbul'un beş ayrı ilçesinde açılmış olan, üç ayrı okuma yazma programından 4'er kurs olmak üzere tesadüfen seçilmiş 12 ayrı kursa devam eden, toplam 233 kursiyer yer almıştır.

Bilgi Toplama Aracı

Araştırmada, bilgi toplama aracı olarak, okuma-yazma kurslarına katılan kursiyerlerin; cinsiyet, medeni durum, yaş grubu, iş durumları, eşlerinin işi, sahip oldukları çocuk sayısı, çocuklarının eğitim durumları, İstanbul'da bulunma süreleri, İstanbul'a hangi illerden geldikleri, okuma-yazma öğrenmemiş olma nedenleri, devam ettikleri kursun kaçınıcı okuma-yazma kursu olduğu, kursun başındaki okuma düzeyleri, sahip oldukları okuma-yazmayı daha önce nereden öğrendikleri ve okuma-yazma öğrenmeyi isteme nedenlerini nasıl açıkladıklarını içeren anket formu kullanılmıştır.

Uygulama

Araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi toplama formu; kursların yürütüldüğü yerlerde ve kursiyerlerin her birine, yapısal bireysel görüşmeler esnasında tek tek uygulanmıştır. Kursiyerlerin kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar da araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Kursiyerlerin okuma düzeylerini belirlemek için de araştırmacı tarafından geliştirilen Sesli Okuma Testinin 1. sınıf düzeyi için hazırlanmış olan okuma parçası okutulmuştur (Şenel, 1998). Bu parça aracılığıyla kursiyerler hiç okuma bilmeyenler, sadece harfleri bilenler ve 1.sınıf düzeyinde basit bir okuma parçasını okuyabilecekler şeklinde sınıflandırılmışlardır. Bilgi formunda yer alan sorular, araştırmacı tarafından her bir kursiyere, yaklaşık 15-20 dakika süren bireysel görüşmelerde yöneltilmiş ve kaydedilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmacı tarafından, anket formunda yer alan soruların, kursiyerlere yöneltildiği yüz yüze görüşmelerde kaydedilen cevapların frekansları alınmış ve ardından yüzdelik oranları hesaplanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, İstanbul ilinde yürütülen okuma-yazma çalışmalarına katılan kursiyerlerin sahip oldukları özelliklere (cinsiyet, medeni durum, yaş grubu, iş durumları, eşlerinin işi, sahip oldukları çocuk sayısı, çocuklarının eğitim durumları, İstanbul'da bulunma süreleri, İstanbul'a hangi illerden geldikleri, okuma-yazma öğrenmemiş olma nedenleri, devam ettikleri kursun kaçınıcı okuma-yazma kursu olduğu, kursun başındaki okuma düzeyleri, sahip oldukları okuma-yazmayı daha önce nereden öğrendikleri ve okuma-yazma öğrenmeyi isteme nedenlerini nasıl açıkladıkları) ilişkin dağılımlar ve yorumlar sırasıyla ele alınmıştır.

Kursiyerlerin cinsiyet ve medeni durumlarına ilişkin bulgular: Kursa katılan 233 kişinin % 98'nin bayan, % 2'sinin ise baylardan oluştuğu ve kursiyerlerin; % 88'inin evli, % 8'nin bekar ve % 4'ünün de dul (boşanmış veya eşi ölmüş) olduğu saptanmıştır. Beklenildiği ve bilindiği üzere okuma-yazma kurslarına katılanların büyük bir çoğunluğu evli bayanlardan oluşmaktadır. Cinsiyetler arasında ortaya çıkan fark ise çok küçük yaşlardan itibaren oluşmakta, ilerleyen yaşlarda da devam etmektedir. Şöyle ki okul çağına gelindiğinde erkek çocukların okula gitme şansı hep daha fazla olmaktadır. Ekonomik sıkıntı veya çalışma zorunluluğu gibi nedenler veya yakında okulun olmaması gibi durumlarda bile kız çocuklarının okula gitme şansına sahip olmada daha dezavantajlı oldukları görülmektedir. Eğer ailenin bütün çocuklarını okutabilecek maddi gücü yoksa, okutulacak çocuklar genellikle erkek çocuklar olmaktadır. Cinsiyetler arasındaki bu farkın bir diğer nedeni de daha ileri yaşlarda ortaya çıkmaktadır. Okuma-yazma bilmeyen erkekler askerde okuma-yazmayı öğrenebilirken, kadınlar kendi çabaları ile baş başa kalmakta veya ancak kurslara devam ederek okuma-yazma öğrenebilmektedirler. Bu nedenlerden ötürü okuma-yazma bilmeyen bayanların sayısı hem çocukluktan hem de daha sonraki yıllardan kaynaklanan dezavantajlardan ötürü erkeklere oranla çok daha fazladır. Okutulmayan kız çocukları, genellikle küçük yaşlarda da evlendirildiklerinden kursiyerlerin çoğunluğunu evli ve çocuk sahibi bayan grubu oluşturmaktadır.

Kursiyerlerin yaş ve iş durumlarına ilişkin bulgular: Kurslarda 12 yaşında da, 70 yaşında da kursiyer olabilirken, büyük bir çoğunluğu ev hanımı bayanlardan oluşmaktadır, Kursiyerlerin arasında çalışan ve okuma-yazma bilmeden yıllarca bir işte çalışmış ve ardından emekli olanlara da rastlanmıştır. Kursiyerlerin yaş ve iş gruplarına göre dağılımı Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Kursiyerlerin Yaş Ve İş Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş	N	%
12-14 yaş arası	1	% 0.43
15-20 yaş arası	15	% 6.44
21-25 yaş arası	12	% 5.15
26-30 yaş arası	16	% 6.87
31-35 yaş arası	22	% 9.44
36-40 yaş arası	41	% 17.60
41-45 yaş arası	36	% 15.45
46-50 yaş arası	48	% 20.60
51-55 yaş arası	23	% 9.87
56-60 yaş arası	11	% 4.72
61-65 yaş arası	6	% 2.57
66-70 yaş arası	1	% 0.43
71-75 yaş arası	1	% 0.43
Toplam	233	100
İş durumları	N	%
Ev hanımı (çalışmıyor)	193	% 82.83
Deri ve konfeksiyon işçisi	18	% 7.72
Temizliğe giden	12	% 5.15
Emekli	5	% 2.15
Çaycılık yapan	3	% 1.29
Bebek bakan	2	% 0.86
Toplam	233	100

Yaş dağılımlarına bakıldığında da çoğunluğun 36-50 yaş arasında yer aldığı görülmektedir. Bu yaş aralığı evli, çocuk sahibi bayanlar için çocuklarının çok küçük yaşlarda olmadıkları bir dönemdir. Daha önceki yıllarda, çocukları küçükken kurslara katılamayan kadınlar, bu yaş dönemlerinde kurslara daha rahat katılabilmektedirler. Ancak yaş dağılımına bakıldığında 12 yaşından 70 yaşına dek uzanan bir yaş aralığının olması, her yaş grubunda okuma-yazma bilmeyenler olduğunu göstermektedir.

Değişik yaş gruplarındaki kursiyerlerin değişik işlerde de çalıştıkları görülmektedir. Büyük çoğunluğu ise evli, birden çok çocuğa sahip olan kişiler olarak, ancak ev işlerine yetişebilmektedirler. Fakat, özellikle okuma-yazma bilmeyen genç kursiyerler, deri ve konfeksiyon işçisi olarak çalışmaktadır. Geri kalanlar ise temizlik, bebek bakımı ve çaycılık gibi işler yapmaktadırlar.

Evli kursiyerlerin eşlerinin işlerine ilişkin bulgular: Evli kursiyerlerin eşlerinin ne tür işlerle uğraştıklarına bakıldığında (Tablo 2) ise çoğunluğunun bir iş yerinde vasıflı veya vasıfsız işçi olarak çalıştığı, eşi emekli olanlar da ikinci sırada geldiği, üçüncü sırada da kendi iş yeri olanların geldiği görülmektedir.

Tablo 2: Kursiyerlerin Eşlerinin İşlerine Göre Dağılımı

	N	%
Bir iş yerinde çalışan (aşçı, garson, kuaför, marangoz, satıcı, işçi vb.)	56	% 28.13
Emekli	53	% 26.56
Kendi işi olan (emlakçı, fırın, lokanta, bakkal, bayii sahibi olanlar)	41	% 20.30
İşsiz	31	% 15.63
Kapıcı	19	% 9.38
Toplam	200	% 100

Genel olarak kursiyerlerin eşlerinin iş durumları ve işsizlerin oranının yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda, çoğunluğunun maddi durumunun iyi olmadığı söylenebilir.

Kursiyerlerin sahip olduğu çocuk sayısına ilişkin bulgular: Okuma-yazma kurslarına devam eden, çocuk sahibi olan kursiyerlerin sahip oldukları çocuk sayısına göre dağılımları Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3: Kursiyerlerin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Dağılımları

	N	%
Çocuğu olmayan	6	% 2.80
1 çocuk sahibi olan	8	% 3.73
2 çocuk sahibi olan	47	% 21.96
3 çocuk sahibi olan	58	% 27.10
4 çocuk sahibi olan	39	% 18.22
5 çocuk sahibi olan	35	% 16.35
6 çocuk sahibi olan	12	% 5.61
7 çocuk sahibi olan	5	% 2.37
8 çocuk sahibi olan	2	% 0.93
9 çocuk sahibi olan	0	% 0
10 çocuk sahibi olan	2	% 0.93
Toplam	214	100

Eğitimsizlik ve maddi güçlükler ek olarak, kursiyerlerin büyük bir çoğunluğunun 2 ile 5 arasında çocuk sahibi olması da, kursiyerlerin yaşam koşullarını ve kendi çocuklarının eğitimlerini sürdürmelerini güçleştiren bir diğer etken olarak ele alınabilir.

Kursiyerlerin çocuklarının eğitimine ilişkin bulgular: Okuma-yazma kurslarına devam eden, çocuk sahibi olan kursiyerlerin çocuklarının eğitim durumlarına göre dağılımı da Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4: Kursiyerlerin Çocuklarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

	N	%
Üniversite mezunu	58	% 7.73
Lise mezunu	171	% 22.8
Ortaokul mezunu	74	% 9.86
İlkokul mezunu	211	% 28.13
Üniversite öğrencisi	15	% 2.00
Lise öğrencisi	37	% 4.90
Ortaokul öğrencisi	41	% 5.47
İlkokul öğrencisi	80	% 10.67
İlkokulu terk eden	4	% 0.53
Okul yaşına gelmemiş	43	% 5.73
Hiç okula gitmemiş	14	% 1.87
Zihinsel engelli olduğu için okula gidemeyen	2	% 0.27
Toplam	750	100

Sadece mezun oldukları okullara bakıldığında ise çoğunluğun ilkokul mezunu olarak kaldığı görülmektedir. Bundan yola çıkarak kursiyerlerin çocuklarının da öncelikle 8 yıllık zorunlu eğitimleri süresince desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca bu çocukların eğitimlerini sürdürmemeye nedenleri de incelenmelidir.

Kursiyerlerin İstanbul'da bulunma süreleri ilişkin bulgular: Okuma-yazma kurslarına devam eden kursiyerlerin İstanbul'da bulunma sürelerine göre dağılımı da Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5. Kursiyerlerin İstanbul'da Bulunma Durumlarına Göre Dağılımları

	N	%
1-5 yıl arası	21	% 9.01
6-10 yıl arası	36	% 15.45
11-15 yıl arası	36	% 15.45
16-20 yıl arası	35	% 15.02
21-25 yıl arası	29	% 12.45
26-30 yıl arası	40	% 17.17
31-35 yıl arası	17	% 7.30
36-40 yıl arası	5	% 2.15
41-45 yıl arası	6	% 2.58
46-50 yıl arası	3	% 1.28
51-55 yıl arası	1	% 0.43
56-60 yıl arası	3	% 1.28
61-65 yıl arası	1	% 0.43
Toplam	233	100

Kursiyerlerin İstanbul gibi büyük bir şehirde kaç yıldır okuma-yazma öğrenmeden bulduklarına bakıldığında ortaya çıkan en şaşırtıcı sonuç,

kursiyerler arasında doğma-büyüme İstanbullu olanlara bile rastlanmasıdır. Hatta kursiyerlerden sekizi, doğma büyüme İstanbullu olduklarını belirtirken bunlardan biri de 61-65 yaş arasında olduğu halde daha önce okuma-yazma öğrenme imkanı bulamadığını belirtmiştir. Okuma-yazma bilmeden büyük bir şehirde yaşamak başlı başına çok zor ve büyük bir şehirde bunca yıl yaşayıp okuma-yazma kurslarına daha önce katılmamış ve hala okuma-yazma öğrenmemiş olmak da günümüz koşullarında şaşırtıcıdır.

Kursiyerlerin İstanbul'a nereden geldiklerine ilişkin bulgular: Kursiyerlerin İstanbul'a Okuma-yazma kurslarına devam eden kursiyerlerin geldikleri illere göre dağılımı da Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6: Kursiyerlerin İstanbul'a Nereden Geldiklerine Göre Dağılımları

	N	%
Sivas	53	% 22.75
Siirt-Batman	33	% 14.16
Erzincan	16	% 6.87
Ordu	13	% 5.58
Tokat	10	% 4.29
İstanbul (doğma-büyüme İstanbullu olanlar)	8	% 3.43
Kars-Ardahan	7	% 3.00
Giresun	6	% 2.58
Rize	6	% 2.58
Van	5	% 2.15
Urfa	4	% 1.71
Diğer (başka iller ve ülkelerden göç edenler)	72	% 30.90
Toplam	233	100

Kursiyerlerin hangi illerden geldikleri sorulduğunda ortaya çıkan sonuç da İstanbul'a gelen göçün, en azından kursların uygulandığı 5 ilçe bazındaki tipik bir dağılımını göstermektedir. Şöyle ki Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgesindeki illerden hem İstanbul'a gelenlerin, hem de göç edenler arasındaki okuma-yazma bilmeyenlerin sayısı yüksektir. Bunların nedenleri son derece benzer olabilmektedir. Ekonomik nedenlerle göç etmek durumunda kalan kişiler arasında zaten ekonomik veya diğer imkansızlıklarla okuma-yazma öğrenememe durumu daha yüksek olabilmektedir. Bu dağılım aynı zamanda İstanbul'da diğer illerin hem temsil ettiği oranı hem de o illerdeki okuma-yazma bilmeyenlerin oranlarına ilişkin de ipucu verebilmektedir.

Kursiyerlerin okuma-yazma bilmeme nedenlerini nasıl açıkladıklarına ilişkin bulgular: Okuma-yazma kurslarına devam eden kursiyerlerin okuma-yazma bilmeme nedenlerine göre dağılımı da Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: Kursiyerlerin Okuma-Yazma Bilmeme Nedenlerini Nasıl Açıkladıklarına Göre Dağılımları

	N	%
Kız çocuk olduğu için okuması ayıp, gereksiz görülen veya ev-tarla, kardeş bakımı işiyle görevlendirilme	97	% 41.63
Okul çağındayken buldukları yerde okulun olmaması veya uzak olması	73	% 31.33
Maddi koşulların elvermemesi	26	% 11.16
Anne ya da babanın veya her ikisinin birden olmaması	12	% 5.15
Kendisinin okula gitmek istememesi	8	% 3.43
Diğer özel nedenler (kuran kursuna verilme, ailenin dağılması, ağabey veya abla ile ilgili nedenler)	9	% 3.86
Okulun öğretmenin olmaması	4	% 1.72
Hastalık	4	% 1.72
Toplam	233	100

Okuma-yazma bilmeyenlerin bu durumu açıklama nedenleri arasında ekonomik imkansızlıklar şaşırtıcı olarak çok yüksek bulunmamıştır (% 11.16). Oysa ki kız çocuk oldukları için okumaları hoş karşılanmayanlarla, kız çocuk (özellikle en büyük kız) olduklarından ötürü çeşitli sorumluluklar verildiği için okula gönderilmeyenlerin oranı % 41.63'dür. Büyük bir grubu etkilemiş olan diğer önemli bir neden de kursiyerlerin okul çağındayken buldukları yere okulun uzak olması veya orada okul olmamasıdır, bu da % 31.33 oranında kursiyerin okuma-yazma öğrenememesinin nedenini oluşturmaktadır. Bu neden de daha çok kız çocuklar için geçerli görünmektedir. Şöyle ki okul uzak olduğunda erkek çocuklar uzak da olsa okula gönderilirken, kız çocukları için böyle bir seçenek daha zor olmaktadır.

Kursiyerlerin kaç kez okuma-yazma kursuna gittiklerine ve başlangıçtaki okuma-yazma düzeylerine ilişkin bulgular: Kursiyerlerin devam etmekte oldukları kursun onlar için kaçınıcı okuma-yazma kursu olduğuna ve kursun başında sahip oldukları okuma-yazma düzeyine göre dağılımı Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8: Kursiyerlerin kaçınıcı okuma-yazma kursu

Kaçınıcı kurs	N	%
İlk okuma-yazma kursu	161	% 69.10
İkinci okuma-yazma kursu	70	% 30.04
Üçüncü okuma-yazma kursu	2	% 0.86
Toplam	233	100
Başlangıç düzeyi	N	%
Hiç bilmeyenler	83	% 35.62
Sadece harfleri bilenler	68	% 29.19
Basit bir parçayı okuyabilecek kadar bilenler	82	% 35.19
Toplam	233	100

Bu sonuçların daha sonraki uygulamalar açısından önemi vardır. Öncelikle bu oranlar, ikinci kez kursa gidenlerin de, kursa başladığında okuma-yazmayı bilen, en azından harfleri tanıyan kursiyerlerin de oranının az olmadığını göstermiştir. Ayrıca bu oranlar, kurslardaki kursiyerlerin sahip olduğu okuma-yazma düzeyinin son derece karma olduğunu da bir kez daha göstermiştir. Çok farklı düzeylerde okuma-yazma bilenlere aynı eğitimi vermek de kursun başarısını azaltacak bir etken olmaktadır.

Kursiyerlerin okuma-yazmayı daha önce nereden öğrendiklerine ilişkin bulgular: Devam etmekte oldukları okuma-yazma kursu öncesinde okuma-yazma bilen kursiyerlerin okuma-yazmayı nereden öğrendiklerine ilişkin dağılım da Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Kursiyerlerin Okuma-Yazmayı Daha Önce Nereden Öğrendiklerine İlişkin Dağılım

	N	%
Daha önceki kurstan	95	% 40.77
Çocuklarından	57	% 24.46
Kendi-kendine	46	% 19.74
TV-gazeteden	18	% 7.73
İş arkadaşlarından	5	% 2.14
Eşinden	3	% 1.29
Kardeşlerinden	3	% 1.29
Alış-veriş yaptığı yerlerden	3	% 1.29
Kısa bir süre gittiği okuldan	3	% 1.29
Toplam	233	100

Kursiyerlerden, halen devam ettikleri kurstan önce okuma-yazmayı bildikleri tespit edilenlerin % 40.77'si bildiklerini daha önceki kursta öğrendiklerini belirtmiştir. Tüm bunlar öncelikle tek bir kursun yeterli olmadığı sonucuna ulaştırabilmektedir. Kurslar değişik nedenlerden ötürü (kursun süresi az gelebilir, kursiyerin devam problemi olabilir, başarısız olunabilir, daha fazla çalışmaya-tekrara ihtiyaç duyulabilir veya belge almayabilir) kursiyerlere yetersiz gelmektedir. Kurs süresinin zaten yetersiz bulunduğu düşünüldüğünde, tek bir kurstan öğrenilenler, ancak bir sonraki kurs için alt yapı olarak algılanabilmektedir. Okuma-yazma bilenlerin nereden öğrendiklerine ilişkin olarak da, % 24.46'sı çocuklarından, % 19.74'ü kendi-kendine ve % 7.73'ü TV-gazeteden öğrendiğini belirtmiştir. Bu oranlar ve daha düşük yüzdeye sahip diğer kaynaklar düşünüldüğünde; ev ortamı, kişilik özelliği ve kişinin sahip olduğu imkanların okuma-yazma öğrenmede ne denli önemli olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Kursiyerlerin okuma-yazmayı öğrenmeyi isteme nedenlerine ilişkin bulgular: Okuma-yazma kurslarına devam eden kursiyerlerin okuma-yazmayı neden öğrenmek istediklerine ilişkin dağılım Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 10: Kursiyerlerin Okuma-Yazmayı Öğrenmeyi İsteme Nedenlerine İlişkin Dağılım

	N	%
Ulaşım, adres bulma, bir yere gidebilme, gezebilme için	118	% 50.64
Alış-veriş için	27	% 11.59
Okuyup-yazmayı çok istediğim için	22	% 9.44
Hastaneye-doktora gitmek için	19	% 8.15
Kitap-gazete okumak için	17	% 7.30
Telefon edebilme, numaraları yazabilme için	15	% 6.44
Başkalarına muhtaç olmamak için	11	% 4.72
Diploma almak için	2	% 0.86
Diğer nedenler (ehliyet almak, topluma, çocuklarına yararlı olmak, dünyayı daha aydınlık görmek, kocama karşı ezilmemek, diğer insanlara mahcup olmamak, işe giderken adres soranlara yardımcı olmak gibi)	2	% 0.86
Toplam	233	100

Kursiyerlerin okuma-yazmayı öğrenmeyi isteme nedenlerinin başında İstanbul gibi büyük bir şehirde ulaşım, adres bulma, bir yere gidebilme, gezebilme ve alış-veriş yapabilme ilk sıraları alırken, hastaneye-doktora gidebilme, telefon edebilme, numaraları yazabilme gibi diğer nedenler de bunları izlemektedir. Bu nedenlerin, özellikle uzun yıllardır İstanbul'da yaşayan kişilerin doğal ihtiyaçlarının sonucunda ortaya çıktığı düşünülebilir. Öte yandan düzenli, sürekli bir eğitim şansını yakalayamamış olan bu kişilerin sadece, diploma almak ve kitap-gazete okumak için okuma-yazma öğrenmek istediklerini belirtmeleri çok önemlidir. Ayrıca bu kişilerin başkalarına muhtaç olmamak, topluma, çocuklarına yararlı olmak, dünyayı daha aydınlık görmek, kocasına ezilmemek, diğer insanlara mahcup olmamak, işe giderken adres soranlara yardımcı olmak gibi nedenlerle okuma-yazma öğrenmeyi istiyor olmaları da okuma-yazma bilmemenin onlarda yol açtığı duygusal ve sosyal etkileri ortaya koymaktadır.

İstanbul gibi büyük bir şehirde uzun süredir yaşayan her yaşta, her kesimden, her yaşta ve eğitim düzeyinde çocuğu olan bayanlar arasında hala okuma-yazma bilmeyenler olabilmektedir. Güneş'in (1997) de belirttiği gibi okumaz-yazmazlık oranının kırsal yörelerde, kentlerin yoksul kesimlerinde, kadınlarda, işsiz gençlerde ve yarı nitelikli işçilerde rastlanma olasılığının yüksek olduğu bilinen bir gerçektir. Bu durum da okumaz-yazmazlık oranı ile ekonomik koşulların ne ölçüde ilişkili olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

İstanbul'da MEB ve sivil toplum kuruluşlarınca açılan okuma-yazma kursları devam etmektedir. Bu kursları sürdüren resmi ve sivil kuruluşlar, yetişkinlere yönelik okuma-yazma yöntemi ve materyali konusunda farklı tercihlere sahip olarak çalışmalarını sürdürmektedirler. Bunun sonucunda da kurslarda kullanılan okuma-yazma yöntemi, programı, kurslarda işlenen

konuların türü, sayısı ve bu konuların ağırlıkları da, kursların sonunda yapılan değerlendirilmeler de farklı olabilmektedir.

İstanbul'daki I. Kademe okuma-yazma kursları değerlendirildiğinde, farklı özelliklere (Tablo 1, 7, 10) ve okuma-yazma becerisine sahip kursiyerlerin aynı gruplarda yer aldığı (Tablo 8) görülmektedir. Bu farklılık da okuma-yazma kurslarında karma gruplar oluşturmaktadır. Kursiyerlerin kimisi harf bile bilmezken, kimisi ise okuma-yazma bildiği halde yalnızca belge almak için gelebilmektedir. Kursiyerler arasında daha önceden başka bir okuma-yazma kursuna gitmiş ama bunu yetersiz bulmuş olanlar olabildiği gibi hiç kursa gitmeyip de okuma-yazma öğrenmeye kendi kendine çabalamış olanlar da vardır (Tablo 9). Kursiyerlerin okuma-yazma düzeylerindeki bu karma yapı düşünüldüğünde, kursiyerlerin varolan okuma-yazma bilgilerini kullanabilecekleri ve bu bilgilerine paralel, okuma-yazma öğretimi yapmaları çok daha doğru görünmektedir. Şöyle ki, yalnızca harfleri bilen veya harfleri bile bilmeden gelen kursiyerler kendilerine öğretilmeye çalışılan cümleleri, kelimeleri öğrenmekte zorlanabiliyorlar ve öncelikle bildikleri harflerle öğrenmek istiyorlar. Bu nedenle, okuma-yazma materyallerinin; basitten zora, en kısa bilinenden başlayarak bilinmeyen kelimelere doğru sıralandırılmış olması son derece önemlidir. Özellikle deneyimli öğretmenlerin ve kursiyerlerin kullanılan yöntemlere ilişkin geri bildirimlerine önem verilmelidir.

Yetişkinlikte öğrenci olmanın hiç de kolay olmadığı bilinerek onlara sunulacak okuma-yazma yönteminin, materyalinin ve öğretecek kişinin doğru seçilmesi gereklidir. Bu nedenle, ülkemizde yetişkinlere yönelik okuma-yazma yönteminin, programının özellikleri gibi konularda yapılacak bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır. Öte yandan, okuma-yazma bilmeyenlere ulaşma ve kurs açmadaki çeşitli güçlüklerden ötürü de açılacak olan kurslarda seviye belirleme çalışması yapılıp, düzeye göre eğitim verilememektedir. Bu durum da hem öğretici hem de kursiyerler açısından güçlük yaratmaktadır.

Kurslarla ilgili diğer bir saptama da üç ayrı okuma-yazma programı için de kurs süresinin yetersiz olduğudur. Yetişkinlikte öğrenciliğin hiç de kolay olmadığını anlayan kursiyerler daha fazla zamana ve çalışmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Her ne kadar projede kursların süresi 90 saat olarak belirtilip, daha sonra 120 saate tamamlansa da yetişkin kursiyerler için bu süre de yeterli olmamaktadır. İlk başlangıçta I. Kademe okuma-yazma kurslarının sonunda beklenen düzey olarak, 1. sınıfın sonunda çocuklarının geldiği düzey olarak belirlense de 120 saatin bile bu hedefi gerçekleştiremeyecek kadar az olduğu görülmektedir. Ayrıca, tüm kursların süresi aynı olsa da kurslardaki kursiyer sayısı, öğretmenin bilgi-becerisi, kursların sadece hafta sonunda veya hafta içi daha sürekli bir şekilde yapılıyor olması da kurslardan sağlanacak katkıyı etkileyebilmektedir.

Sonuç olarak, bundan sonra gerçekleştirilecek okuma-yazma kursları ile ilgili olarak aşağıdaki önerilerin önemli olduğu düşünülmektedir.

1. Okuma-yazma bilmeyen kursiyerlerin en az 90, en fazla 120 saat süren kurslarla 1. sınıfın sonunda ulaşılan okuma-yazma düzeyine ulaşması mümkün görünmemektedir. Özellikle, başladığında hiç okuma-yazma bilmeyen kişiler için çok daha uzun süreli okuma-yazma kursları düzenlenmelidir.
2. Kursiyerlerin sahip oldukları okuma-yazma düzeylerine göre ayrılması ve bu şekilde oluşturulacak gruplarda eğitim verilmesi, hem kursiyerler hem de öğretmenler açısından kursları daha verimli kılacaktır.
3. Açılacak olan I. Kademe okuma-yazma kurslarındaki derslerin saat, uygulama süresi, işlenecek diğer konularda (matematik, hayat bilgisi gibi) ve kurslar sonunda yapılacak değerlendirme ölçütlerinde de benzerlik sağlanmalıdır.
4. Kurslarda öğretici olarak görev yapmak isteyen kişilerde hem belirli kişilik özellikleri aranmalı, hem de onlara verilecek olan eğitim programı son derece kapsamlı olmalıdır. Bu eğitim programları; özellikle yetişkinlikte öğrenme, yaşanabilecek sıkıntılar, yetişkin öğrencilerle iletişim tarzı, sınıf idaresi gibi konuların yanı sıra okuma-yazmanın öğretilmesi ile ilgili detaylı kuramsal ve pratik bilgileri de içermelidir. Bu öğretmenlerin, kişiler arası ilişkilerde başarılı, her yönden iyi bir model olması, kursiyerleri birçok açıdan etkileyecektir. Öğretici ile kursiyerleri arasındaki ilişki; kursa devamdan, kursta gösterilen çabaya, hayata bakış açısından, olumlu yönde giderek değişen davranış-tutumlarına varıncaya dek değişik birçok yönde etkili olabilmektedir.
5. Bu kurslarda kullanılacak materyaller son derece iyi hazırlanmalı, her bir aşamada öğreticinin ve öğrenen kişinin ne yapması gerektiği açık ve net bir şekilde belirtilmelidir. Ayrıca hazırlanan materyallerin kursiyerler için olabildiğince ihtiyaca dönük olmasına da çalışılmalıdır.
6. Yetişkinlikte öğrenci olmak zaten yeterince zor olduğundan, bir de kursiyerlerin evde de çalışmalara zaman ayırmalarını beklemek yerine, kurstaki zamanlarını çok verimli geçirmelerine çalışılmalıdır. Her bir kursiyerin eve verilecek çalışmaları aynı şekilde yapmasını da beklemek çok gerçekçi olmayacaktır.
7. Bu kurslara devam eden yetişkinlerin çok büyük bir özveriyle, zorluklara bu kurslara geldikleri, öğretmenlerin de özverili ve aynı zamanda gönüllü öğretmenler oldukları unutulmamalı, en etkili-verimli okuma-yazma yönteminin belirlenmesi ve bu yöntemle çalışılması gereklidir. Bu nedenle, özellikle yetişkin okuma-yazma kurslarında kullanılmak üzere onların sahip oldukları okuma-yazma bilgilerini kullanmalarına fırsat veren, daha kısa zamanda ve onlar için zor gelmeyecek bir okuma-yazma yönteminin nasıl olması gerektiğine ilişkin deneysel araştırmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2001): *Türkçe İkokuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Betts, J. (2003): Literacies and livelihood strategies: experience from Usultán, El Salvador. *International Journal of Educational Development*, 23 (3), 241-363.
- Bülbül, S., Kavak, Y., Gülbay, Ö., Gelbal, S., Ekinci, E., Gökçe, F., Burgaz, B., Badavan, Y., Üstündağ, T. (1999): *Yetişkinlere Yönelik Okuma-Yazma Kurslarının Değerlendirilmesi Araştırması (Nihai Rapor)*. Ankara: MEB-Unicef Türkiye Temsilciliği.
- Cemaloğlu, N. (2001): *İkokuma Yazma Öğretimi* (2. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Duffy, G.; Hoffman, J. V. (1999): In pursuit of an illusion: the flawed search for a perfect method. *Reading Teacher*, 53 (1), 10-16.
- Durgunoğlu, A., Öney, B., Kuşçul, H.& Zengin, F. (1998): *İşlevsel Yetişkin Okuryazarlığı Programı* (2. baskı). İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV).
- Durgunoğlu, A., Öney, B., Kuşçul, H. (2003): Development and evaluation of an adult literacy program in Turkey. *International Journal of Educational Development*, 23 (1), 17-36.
- Greenberg, D., Fredrick, L.D., Huges, T.A., Bunting, C. (2002): Implementation issues in a reading program for low reading adults. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 45 (7), 626-632.
- Gülbay, Ö. (2000). Yetişkin Okur-Yazarlığı: *Gönüllü Yetişkin Okuma-Yazma Öğreticisi Yetiştirme Kurs Programını Değerlendirme Araştırması*. MEB, Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Gülbay, Ö., Yılığör, E., Cemaloğlu, N., Dulkadir, H. (2002): *Kolaylaştırılmış Okuma-Yazma Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Ankara: MEB Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü-Rotary 2430 Bölge Governörlüğü.
- Güleryüz, H. (2000): *Programlanmış İkokuma Yazma Öğretimi Kuram ve Uygulamaları* (4. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Güneş, F. (1997): *Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- İstanbul Ulusal Eğitime Destek Kampanyası Projesi-İUEDKP* (2001): İstanbul Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğü, İstanbul.
- Maruatona, T. (2002): A critical analysis of literacy practice in Botswana. *Adult Basic Education*, 12 (2), 82-99.

- Öz, F., Akyol, A., Karataş, H.İ., Kurt, İ., Latifoğlu, E., Maraş, İ., Odaman, B., Sözen, A.T. & Tipioğlu, V. (2001): *Yetişkinler Okuma Yazma Programı*. Ankara: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Robinson-Pant, A. (2000): Women and literacy: a Nepal perspective. *International Journal of Educational Development*, 20 (4), 349-364.
- Rogers, A. (1999): Improving the quality of adult literacy programmes in developing countries: the 'real literacies' approach. *International Journal of Educational Development*, 19, 219-234.
- Shang, H.F. (2000): A comparative analysis on alternative approaches to literacy instruction. *International Journal of Lifelong Education*, 19 (4), 291-299.
- Şenel, G. H. (1998): *Okuma Güçlüğü Olan ve Olmayan İlkokul Öğrencilerinin Sesli Okuma Düzeylerinin Ve Dislektik Özelliklerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.